

TÜRKİYE'DE VE YUNANİSTAN'DA DÜZENLEYİCİ KURUMLAR

Selim ÇAPAR*

GİRİŞ

Düzenleyici devletin temel unsurlarından birisi olan düzenleyici kurumların (Independent Regulatory Agencies) ABD'de yüzyıldan fazla bir geçmişi olmasına rağmen, Avrupa ülkelerinde 1980'lerden sonra yaygınlaşmaya başlamıştır. Sayılarının hızla artması üzerine OECD tarafından "*hızla yaygınlaşan kurumlar*" olarak kabul edilen düzenleyici kurumlar, ABD ile Kıta Avrupası'nda farklı ekonomik yapılara ve devlet-piyasa ilişkilerindeki farklılıklara bağlı olarak farklı uygulama örnekleri olarak kendilerini göstermişlerdir. Kıta Avrupası'nda ise, yine ülkeden ülkeye ve hatta aynı ülkede kurumdan kuruma farklılıklara rastlanmaktadır.

Düzenleyici kurumların bazıları ülkelerin iç dinamiklerinden kaynaklanan etkilerle oluşturulmaktaysa da, oluşturulmalarında genel olarak küreselleşme ve kamu yönetimindeki değişmelerle birlikte dış etkilerin ağırlığı görülmektedir. Ülkelerin geleneksel yapılanmaları dışında kalan bu kurumların, genellikle ülkelerin özelliklerine uygun olarak biçimlendikleri görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı Türkiye bazında, Yunanistan'daki düzenleyici kurumları incelemektir. Bu amaçla düzenleyici kurumların iki ülkedeki oluşum süreçleri, benzerlikleri ve farklılıkları ana hatlarıyla ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Çalışmanın ilk bölümünde düzenleyici kurumlar genel olarak ele alınacaktır. İkinci bölümde düzenleyici kurumların Türkiye'deki durumu ve oluşum evrelerine kısaca değinilecektir. Üçüncü bölüm Yunanistan'ın kısaca tanıtılmasına ayrılacaktır.

* İçişleri Bakanlığı, AREM Başkan Yardımcısı (hukuk müşaviri).

Dördüncü bölümde Yunanistan’da düzenleyici reformlar ve düzenleyici kurumlar araştırılacaktır. Beşinci bölümde iki ülkenin düzenleyici kurum oluşum süreçlerinin ve oluşan kurumların karşılaştırılması yapılacaktır. Genel bir değerlendirmenin yapılacağı sonuç bölümüyle çalışma sona erecektir.

DÜZENLEYİCİ KURUMLAR

Bağımsız düzenleyici kurumlar ya da bağımsız idari otoriteler olarak da adlandırılan düzenleyici kurumların ABD’de ortaya çıkışları 1887 yılına kadar uzanmasına rağmen, Avrupa’da 20. yüzyılın sonlarına kadar oldukça seyrek rastlanırdı (Thatcher, 2002: 955).

Düzenleyici kurumlarla ilgili Kıta Avrupası ile ABD arasındaki tarihi gelişimin farklı olmasını, piyasa ekonomisi ve piyasaların işleyişi hakkındaki temel anlayış farklarına dayandırmak olasıdır (Majone, 1996; TÜSİAD, 2002: 79). Amerikan anlayışında piyasa sisteminin normal şartlarda iyi çalıştığına güven duyulması yanında, özel sektör faaliyetlerinin olağan sayılması ve dolayısıyla aksaklıkların oluştuğu bazı özel durumlar dışında piyasanın işleyişine müdahale edilmemesi gerektiği inancı egemen iken, Kıta Avrupası’nda yaklaşık olarak XIX. yüzyılın son çeyreğinden II. Dünya Savaşı’nın sonuna kadar uzanan dönemde büyük ölçüde piyasa sistemine güvenilmediği görülmektedir (TÜSİAD, 2002: 79). Bu sebeple, Kıta Avrupası’nda piyasa aksaklıkları ortaya çıktığında, özel mülkiyet yapısına dokunmayan Amerikan tarzı düzenlemeler yerine, ilgili sektörlerde mülkiyetin doğrudan devlete alınması yoluna gidilmesi tercih edilmekteydi (TÜSİAD, 2002: 79).

Her ne kadar geç geliştirse de, düzenleyici devletin temel bir elementi olan düzenleyici kurumların 1980’lerden sonra Avrupa’da hızla yaygınlaşmasıyla birlikte müdahaleci devletin (*positive state*) yerini düzenleyici devlet (*regulatory state*) almaya başlamıştır (Majone, 1997; Thatcher, 2002: 954). Bu kurumların Avrupa’da yaygınlaşmasında, müdahaleci devletin etki alanını çeşitli ülke içi faktörler yanında, uluslararası faktörler tarafından kısıtlanması etkili olmuştur (Majone, 1997: 140). Bu kurumlar Yeni Kamu Yönetimi (NPM) anlayışı ve yönetim (*governance*) yaklaşımlarının uygulamaya konulduğu yapılar olarak da dikkati çekmektedir (Majone, 1997: 140; Sezen, 2003: 112-113).

Bağımsız düzenleyici kurumlar (IRAs), kamusal yasayla verilen kendi yetki ve sorumluluklarına sahip, örgütsel yapı olarak bakanlıklardan ayrılmış, ne doğrudan seçilmişlerce ne de seçimle gelen görevlilerce idare edilmeyen bir yapı olarak ifade edilmektedir (Thatcher, 2002: 956). Bağımsız düzenleyici kurumlar, yaygın-olmayan kurumlar (non-majoritarian institutions) olarak görülmekte ve “*geleneksel yapılanmadan kopuş*” olarak da değerlendirilmektedir (Sezen, 2003; Gilardi, 2005: 140).

Ulusoy (2003: 1-2) düzenleyici kurumları, toplumsal hayat için “*özel bir önem ve duyarlılık taşıyan, temel hak ve özgürlükler ile ekonomik ve sosyal sektörlerde veya alanlarda düzenleme, denetleme ve yönlendirme faaliyetinde bulunan, kararları üzerinde hiçbir makam ve merciin etkisinin olmadığı, karar organları özel güvencelere sahip, mali özerkliği haiz, özerk bütçeli kamu tüzel kişileri*” olarak tanımlamaktadır.

Gilardi’nin (2005: 140) dikkat çektiği gibi bu kurumlar Batı Avrupa ülkelerinin tamamında kurulmuş ve OECD tarafından “*modern düzenleyici yönetim kurumları içinde en çok yaygınlaşan*” kurumlar olarak tanımlanmışlardır.

Düzenleyici kurumların ABD’de ve Kıta Avrupası’nda farklı yaklaşımlarla ortaya çıkmasından hareketle uygulama aşamalarında iki temel modelin, Anglo-Sakson ve Kıta Avrupası olmak üzere, oluşmasını olağan kabul etmek gerekir. Anglo-Sakson yaklaşımında düzenleyici kurumların parlamentoya yakın, hükümetten ise tamamen bağımsız bir konumları söz konusu iken, Kıta Avrupası’nda düzenleyici olmaktan ziyade idari anlamda işlevsel olanlar tercih edilmektedir. (Karkatsoulis, 2005: 3). Öte yandan, her ülkenin kendi yapı ve yönetim geleneklerinden kaynaklanan özellikler sebebiyle düzenleyici kurumların farklı olması da beklenmelidir. Bu bağlamda, düzenleyici kurumların ülkeden ülkeye, hatta aynı ülkede kurumdan kuruma farklılıklar göstermesi olağan kabul edilmektedir (Ergun, 2004: 323; Sezen, 2003: 115; Jordana v., 2006).

1. TÜRKİYE’DE DÜZENLEYİCİ KURUMLAR

Türkiye’de devlet 1980’lerden bu yana liberalleşme ve özelleştirme politikalarıyla paralel olarak bir yeniden yapılanma süreci yaşamaktadır. Kamusal işletmelerin özelleştirilmesi ve devlet tekellerinin kaldı-

rılması 1980'lerin ortalarında görülmeye başlandı. Liberal politikalar piyasadaki devletin ekonomik bir aktör olarak gücünü zayıflatırken, devletin düzenleyici rolünü güçlendirdi. Bu yeni rolü oynamak amacıyla düzenleyici kurumlar 1980'li yılların başlarında ortaya çıkmaya başladılar (Sezen, 2007:320).

Türkiye'de ilk düzenleyici kurum olan Sermaye Piyasası Kurulu'nun (SPK), 1981'de kuruluş yasası çıkmış ve 1982'de faaliyete geçmiştir. Bu ilk örnekten sonra kurum sayısı 2002 yılında 9'a ulaşmıştır. 2003 yılında çıkarılan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun kapsamında "*düzenleyici ve denetleyici kurumlar*" olarak, Şeker Kurumu hariç olmak üzere, 8 kurumun bulunduğu görülmektedir.

Türkiye'de düzenleyici kurumların kurulması sürecini (Sezen, 2003: 117-135) filizlenme dönemi (SPK-1981), serpilme dönemi; (RTÜK-1994-Rekabet Kurumu-1995) ve büyüme dönemi; (BDDK-1999, Telekomünikasyon Kurumu-2000, EPDK-2001, Şeker Kurumu-2001, Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu-2002 ve KİK-2002) olmak üzere üç evrede ele almaktadır.

Düzenleyici kurumların Türkiye'de evrimsel bir değişim süreci yaşadıkları gözlenmektedir. Örneğin ülkenin ilk düzenleyici kurum örneği SPK'nın oluşturulan ilk yapısında işlevsel bağımsızlığı tanınmak yerine, Maliye Bakanlığı'nın gölgesinde kurulması tercih edilmişti (Sezen, 2003:119, Ulusoy, 2003: 62-63). 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu halen yürürlükte olmakta birlikte, neredeyse tamamı değiştirilmiş gibidir. Özellikle 1992 ve 1999 yıllarındaki değişiklikler ile kurulun Maliye Bakanlığı ile bağlarını koparması bir anlamda erginliğini ilan etmesi biçiminde değerlendirilebilecek özellikler taşımaktadır (Sezen, 2003:119; Ulusoy, 2003: 63-64). Ayrıca 2008 yılında Telekomünikasyon Kurumu'nun adının Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'na dönüştürülmüştür (5809 sayılı Kanun, m. 67). Bu dönüşüm bile, düzenleyici kurumların evrim sürecinin halen devam ettiğinin bir göstergesi olarak algılanabilir.

Öte yandan, 1990'ların sonlarından itibaren hükümetlerin, düzenleyici kurumlara tanınan ayrıcalıklarından pişmanlık duymaya başladıklarına ilişkin bir görünüm ortaya çıktığı ifade edilebilir. Bu yöndeki düşüncelerin sonraki yıllarda düzenleyici kurumların mali özerklik ve kaynak kullanmalarının sınırlandırılması ve birçok yönden disiplin

altına alınmalarına yönelik olarak uygulamaya geçirildiği görülmektedir (Sezen, 2007:325).

3. YUNANİSTAN

3.1. Tarihi Geçmişi

1829 yılında Osmanlı Devleti'nden ayrılarak "*Yunanistan Krallığı*" olarak kuruldu. XIX. yüzyılın son ve XX. yüzyılın ilk yarısında kademe- li olarak egemenlik alanını genişletti. II. Dünya Savaşı'nda önce İtalyan işgalini gördü (1940). Sonra Alman işgaline uğradı (1941-1944). İşgal sonrasında, kralın destekçileri ile komünist asiler arasındaki müzmin iç savaşla çatışmalar devam etti. 1949'da asilerin yenilgisi ile iç savaş sona erdi. Yunanistan 1952'de NATO'ya girdi. 1967'deki askeri darbe ile gelen diktatörlük 7 yıl sürdü, birçok siyasi özgürlükleri askıya aldı ve kralı sürgüne gönderdi. 1974'teki demokratik seçimler ve referandum monarşiyi kaldırdı ve parlamenter bir cumhuriyeti oluşturdu. Yunanistan 1981'de Avrupa Topluluğu'na (şimdi AB) girdi ve 2001'de Avro alanının 12. üyesi oldu (cia.gov, 2008; tr.wikipedia.org, 2008).

3.2. Hukuki, Siyasi ve İdari Yapı

Roma hukukuna dayanan bir hukuk sistemi içindeki yargı mede- ni, cezai ve idari mahkemeler olmak üzere üçe bölünmüştür.

Tek meclisli bir yasama sisteminde 4 yıllığına halk tarafından se- çilen 300 üyeli bir parlamento bulunmaktadır. Devletin başı Cumhur- başkan, hükümetin başı ise başbakandır.

Başkenti Atina olan ülkenin 131.957 Km²'lik yüzölçümünde 11.1 milyonluk nüfusu bulunmaktadır. Ülkenin egemenlik alanında 2.000'den fazla ada vardır, ancak yalnız 70 civarındaki adada insan yerleşimi bulunmaktadır. Ülkedeki idari yapılanma 13 bölgeye ayrıl- mış olup, 51 il (*prefectures*) ve bir özerk bölgeden oluşmaktadır (cia. gov, 2008; europa.eu, 2008; tr.wikipedia.org, 2008).

3.3. Ekonomi

Yunanistan GSYİH'sının % 40'ını kamu sektörünün oluşturduğu kapitalist bir ekonomiye sahiptir. Avro alanının lider ekonomilerine

göre kişi başına düşen milli geliri %75 oranındadır. AB yardımlarından yararlanmada önde gelen bir ülke özelliğine sahiptir. Bu yardım yıllık GSYİH'sının %3.3'üne denk gelmektedir. Yunan ekonomisinin 2003 ve 2007 yılları arasındaki yıllık büyümesi yaklaşık olarak %4 civarında seyretmiştir. Bu büyüme kısmen 2004 Atina Olimpiyatları için yapılan alt-yapı yatırımları, kısmen de kullanılabilir kredi mevcudiyetinin artmasıyla bağlantılıdır ve bu durum rekor düzeylerdeki tüketici harcamalarının devamlılığını sağlamıştır (cia.gov, 2008).

Ülke sanayisinin %50'den fazlası Büyük Atina bölgesinde yer almaktadır. Tarım, turizm, inşaat ve gemicilik ülkenin ana sektörleridir (europa.eu, 2008).

Yunanistan "*AB Büyüme ve İstikrar Paketi*"nde yer alan bütçe açığı kriterlerini 2001'den 2006'ya kadar ihlal ettiyse de, 2007 yılında kriterleri karşılamayı başardı. Öte yandan kamu borcu, enflasyon ve işsizlik oranlarında Avro alanı ortalamalarının üzerinde yer almasına rağmen, bu oranlarda düşme eğilimi görülmektedir. Yunan Hükümeti kamu harcamalarının kısılması amacıyla kamu sektörünün kapsamının daraltılması, çalışma ve emeklilik sistemini değiştirilmesi biçiminde mücadeleye devam etmektedir. Ancak, hükümet bu yüzden ülkenin güçlü sendikaları ve halkın ciddi muhalefeti ile karşı karşıya kalmaktadır. Hükümet, özellikle sosyal güvenlik reformu ve özelleştirme gibi ekonomik reformları devam ettirme yönünde uzun-dönemli meydan okumalarla karşı karşıyadır (cia.gov, 2008).

4. YUNANİSTAN'DA DÜZENLEYİCİ REFORMLAR VE DÜZENLEYİCİ KURUMLAR

4.1. Düzenleyici Reformlar

1990'ların ortalarında, Yunanistan tarihinde ilk defa ekonomik kalkınma stratejileri belirgin biçimde devlet-yönetiminde büyümeden ziyade piyasa güçlerine dayanmaya doğru yöneldi (OECD, 2001: 15). Dış baskıların değişimine bir cevap olarak yoğun makro-ekonomik reformların ortaya çıkışıyla birlikte düzenleyici reformlar kademeli olarak 1990'larda görülmeye başlandı. Özellikle AB üyeliğinin getirdiği zorunluluklar bu reformların itici gücüydü (OECD, 2001: 15).

Yunanistan düzenleyici reformlarda ve piyasaların liberalleşmesinde OECD ülkeleri arasında gerilerde yer almaktaydı (OECD, 2001:

16). Düzenleyici reformların gelişimi birçok OECD ülkesinden daha zor koşullarda oluşuyordu. Çünkü yapısal reformlar uzun-dönemli bir devlet müdahalesi geleneği, siyasi kayırmacılık ve ekonomik korumacılığa karşı, yavaş ve ciddi boyutta siyasi bedel ödenerek ilerlemek zorundaydı (OECD, 2001: 18).

Yunanistan'da oluşan siyasi gelenek ve bürokratik yapı değişime direnç gösteriyordu. Kuruluşundan bu yana ülke merkezi sisteme kilitlenmişti ve buna bağlı olarak ağır işleyen bir bürokratik mekanizma oluşmuştu. Öte yandan, kuruluşundan 1970'lere kadar yaşanan siyasi istikrarsızlık, istikrarlı siyasa ortamının ve tarafsız-profesyonel bir kamu yönetimi oluşumunun önünü kesmişti (OECD, 2001: 18).

Yunanistan'da sürdürülebilir ve derin reform süreci 1990'ların ortalarında hız kazandı. Bunu tetikleyen ve yönlendiren AB ülkelerinde baştanbaşa etkili olan liberalleşme girişimleri ve uyum programları oldu (OECD, 2001: 24).

Reformların diğer OECD ülkelerine geç kalmasının ekonomiye etkisi derinden oldu. On yıllarca devlet müdahalesi gerçeği, piyasaların liberalleşmesinin geç başlaması Yunanistan'a ağır bir yetersiz düzenleme yükü bıraktı ve bu ülkenin ekonomik performansını olumsuz etkiledi (OECD, 2001: 27).

Telekomünikasyon sektöründe reform 1990'ların başında başladı. Hizmet sunumunda ve düşük fiyatlarda temel gelişimler sağlandı (OECD, 2001: 30). 1995'te "*Milli Telekom Komisyonu*" düzenleyici bir kurum olarak kuruldu (OECD, 2001: 35).

Elektrik piyasasında, kamu tekeli elinde bulunduran şirket 2001 yılında kısmen liberalleşti. Buna hazırlık olarak, 2000 yılında sektörü düzenlemek amacıyla "*Enerji Düzenleme Kurumu*" oluşturulmuştu (OECD, 2001: 30).

Helen Rekabet Komisyonu 1977'de kurulduysa da, ancak 1995'ten bu yana bağımsız idari kurum olarak görev yaptığı iddia edilebilir (Dritsa vd., 2008: 1).

4.2. Düzenleyici Kurumlar

Kıta Avrupası anlayışını izleyen Yunan bağımsız kurumlar uygulaması 1980'lerin sonlarında ortaya çıkmaya başladı. Ortaya çıkışların-

da iki gerekçe bulunmaktaydı. İlk gerekçe, insan haklarının korunması ve güçlendirilmesi iken, ikinci gerekçe devlet ile piyasalar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesiydi (Karkatsoulis, 2005: 4).

Veri Koruma Kurumu, Özel İletişimin Güvenliği Kurumu, Ombudsman ve Personel Alım Üst Kurulu ilk gerekçeye göre kurulan kurumlar olarak sayılabilir. Helen Rekabet Komisyonu, Helen Telekomünikasyon ve Posta Komisyonu ile Enerji Düzenleme Kurumu gibi temel hizmetler (*utility*) sektöründe hizmet veren kurumlar da ikinci gerekçeye göre kurulmuşlardır. Bunlardan başka, “*nevi şahsına münhasır*” bir niteliğe sahip Yunan Radyo Televizyon Ulusal Konsey’i dikkati çekmektedir (Karkatsoulis, 2005: 4).

Yunan Bağımsız Kurumları tarihinde 2001 Anayasa değişikliği ile ilginç bir dönüşüm gerçekleşti. Bu değişiklik ile “*idari bağımsız kurumlar*” adı “*bağımsız kurumlar*” olarak kabul edildi. Bu basit bir isim değişikliğinden ziyade yasamanın bu kurumları yürütme erkinden ayırma niyetini gösteriyordu (Karkatsoulis, 2005: 4).

Öte yandan, Yunanistan’daki bağımsız kurumlar “*anayasal güvence*” açısından da ikiye ayrılmaktadırlar. Yunan Anayasası sadece beş bağımsız kurumun bağımsızlığını güvence altına alır ve onlara hukuk ve hâkimlik bağımsızlığı teminatını sağlar. Bu kurumlar (Karkatsoulis, 2005: 5):

- Veri Koruma Kurumu
- Özel İletişim Güvenliği Kurumu
- Yunan Radyo Televizyon Ulusal Konseyi
- Ombudsman
- Personel Alım Üst Kurulu

Kurumlara bakıldığında anayasal güvencenin insan haklarının geliştirilmesiyle ilgili olanlara tanındığı dikkati çekmektedir. Piyasaların düzenlenmesi ile ilgili bağımsız kurumların ise yasa koyucu tarafından bu derecede önemsenmediği sonucuna da varılabilir. Belki de bu Yunanistan’da piyasalara devlet müdahalesi geleneğinin yerleşmişliğinden kaynaklanmaktadır (Karkatsoulis, 2005: 5).

Anayasanın güvencesindeki bağımsız kurumlarla ilgili yasa 2002’de çıktı. Bu yasayla bu kurumların bağımsızlıkları ile ilgili konu-

ları, bunlara atanma niteliklerini ve görev sürelerini birörnek biçimde düzenlemektedir. Bu grup içindeki bağımsız kurumlar doğrudan parlamentoya karşı sorumludurlar ve kararları ancak Danıştay tarafından iptal edilebilir (Karkatsoulis, 2005: 6).

Bu kurumlardan biri olan Yunan Radyo ve Televizyon Ulusal Konseyi 1989 yılında kurulmuştur. Yunanistan radyo ve televizyon piyasasının düzenleyici ve denetleyici kurumudur. Bir başkan, bir başkan yardımcısı ve beş üye olmak üzere toplam yedi üyeden oluşan kurula atamaları Parlamento yapmaktadır (en.wikipedia.org, 2008).

Yunan bağımsız kurumları hesap denetim yetkileri yanında tahkim yetkisine de sahiptirler, çünkü oluşturdıkları düzenlemenin uygulanmasını da gözetirler. Denetim işlevlerinin sonuçları ise parlamentoya sunulur (Karkatsoulis, 2005: 6).

Bu kurumların hesap denetim yetkilerine ilaveten ceza uygulama yetkileri de bulunmaktadır. Bu yetkiler tavsiye ya da uyarmadan, para cezası ve lisans iptaline kadar uzanmaktadır (Karkatsoulis, 2005: 6).

Yeni yasa ile bağımsız kurumlarda üyelerin dört yıllık görev süreleri belirlenmiş, bu süre bir defalığına yenilenebilir duruma getirilmiş ve üye olmak için ön koşul olan yaş kısıtlamaları kaldırılmıştır. Buna karşılık, bu beş kurumun operasyonel kapasiteleri ve işlevsel önkoşulları ile ilgili herhangi bir birörneklik getirmemiştir (Karkatsoulis, 2005: 6).

Anayasal güvence kapsamı dışında bırakılan temel hizmetleri düzenleyen kurumlar arasındaki Enerji Düzenleme Kurumu'nun altı yıllık uygulama sonuçları ele alınınca, bu kurumun enerji piyasasının liberalleşmesinden ziyade, AB müktesebatına uyum sağlanması için kurulduğu izlenimi edinilmektedir. Genel olarak sorumluluklarının bağlayıcı olmayan görüşler yayınlamak ve enerji piyasasına yeni girişler için lisans vermekle sınırlandırıldığı dikkati çekmektedir (Karkatsoulis, 2005: 8). Enerji alanında AB'ye uyum yönündeki değişim sürecinin devam ettiği gözlenmektedir. AB'nin 1998 ve 2003 yıllarında çıkarılan gaz yönergeleri gereğince 2005 yılında yeni "*Gaz Piyasası Yasası*" çıkarılmış ve gaz piyasasının düzenlenmesi Enerji Düzenleme Kurumu'nun görev alanına dahil edilmiştir ancak, bazı yetkilerin Kalkınma Bakanı ile paylaşıldığı görülmektedir (Papamichalopoulos, 2008).

Anayasal güvence kapsamı dışında bırakılan bağımsız kurumların

üyeleri seçilmeden önce Parlamentonun daimi bir komitesi tarafından incelenirler. Bağımsızlıkları kanun tarafından güvence edilir. Kanun gereğince görevlerinden dolayı kurum üyesi olanlar hariç olmak üzere üyelerin kesinlikle başka iş yapmaları yasaklanmıştır (Karkatsoulis, 2005: 9).

Helen Rekabet Komisyonu ve Enerji Düzenleme Kurumu üyeleri Kalkınma Bakanı tarafından atanırlar. Helen Rekabet Komisyonu bir başkan ve 11 üyeden oluşur ve görev süreleri üç yıldır (Dritsa ve diğerleri, 2008: 1; Karkatsoulis, 2005: 9).

Bu gruptaki kurumların bağımsızlıkları, kararlarına karşı bakana itiraz edilememesi ve eylemlerine karşı ombudsmana şikâyetle bulunulmaması yoluyla güvence altına alınmıştır. Helen Rekabet Komisyonu mali açıdan da bağımsızdır. Bu kurumlar hükümete karşı sorumludurlar ve kararları birinci derece idare mahkemeleri tarafından iptal edilebilir (Dritsa ve diğerleri, 2008: 1; Karkatsoulis, 2005: 9).

4.3. Yunanistan'dan Düzenleyici Kurum Örnekleri

4.3.1. Helen Telekomünikasyon ve Posta Komisyonu (EETT)

Komisyon 1992 yılında çıkan bir yasa ile Ulusal Telekomünikasyon Komisyonu adıyla bağımsız bir idari kurum olarak kurulmuş ancak 1995 yılında faaliyete geçmiştir. 1998 yılındaki yasa değişikliği ile posta hizmetleri görev alanına dâhil oldu ve adı Helen Telekomünikasyon ve Posta Komisyonu olarak değişti. 2000 yılında çıkan bir yasa ile yetkilerinin daha da güçlendirildiği dikkati çekmektedir (eett.gr, 2008).

Temel görev ve yetkisi telekom ve posta hizmetleri piyasalarını düzenlemek, denetlemek ve izlemektir. Kurumsal amacı her iki piyasada gelişmeyi desteklemek, ilgili piyasalarda sağlam bir rekabet ortamı yaratmak ve son kullanıcının haklarını korumaktır (eett.gr, 2008).

İdari ve mali bağımsızlığa sahip bir kurumdur. Karar organı dokuz üyeden oluşan bir komitedir. Komite başkan, elektronik iletişim başkan yardımcısı, posta hizmetleri başkan yardımcısı ve üyelerden oluşmaktadır. Başkan ve başkan yardımcıları Ulaştırma ve İletişim Bakanı'nın önerisi ve Parlamento Kurumlar ve Şeffaflık Komitesi'nin

görüşü üzerine Bakanlar Kurulu'nca atanırken, diğer üyeler Ulaştırma ve İletişim Bakanı'nca atanmaktadır (eett.gr, 2008).

Kurumun Telekomünikasyon Müdürlüğü, İzleme Müdürlüğü, Posta Hizmetleri Müdürlüğü, İdari ve Mali İşler Müdürlüğü biçiminde dört müdürlük olarak örgütlendiği görülmektedir. 2006 yılı sonu itibarıyla personel sayısı 171'dir (eett.gr, 2008).

4.3.2. Helen Rekabet Komisyonu

Komisyon 1977 yılında çıkan bir yasayla kurulmuştur. 1995 yılında çıkan yasa ile adı "*Helen Rekabet Komisyonu*" olmuş ve bağımsız idari kurum kimliğine kavuşmuştur. 2000 yılındaki yasa ile mali bağımsızlığı tanınmış ve 2005 yılında temel bir reforma tabi tutularak AB sözleşmesine uyumu sağlanmıştır (Dritsa vd., 2008: 1; epant.gr, 2008).

Rekabet politikasının amacı Yunan piyasasında adil ve serbest iş yapılmasını korumak ve geliştirmektir. Kurumun genel hedefleri ise, piyasada adil ticareti sürdürmek veya sağlamak, tüketicinin çıkarlarını korumak ve ekonomik büyümeyi güvence etmektir (epant.gr, 2008).

Karar organı 11 üyeden oluşan komisyondur. Komisyon başkanı Kalkınma Bakanı'nın önerisi, yetkili Parlamento komisyonunun görüşü üzerine Bakanlar Kurulu'nca seçilir ve üç yıllık görev süresiyle atanır. Komisyon üyeleri ise,

- Bir üye aktif veya eski bir yargı mensubu,
- Üç üye iş-ticaret dünyası mensuplarından,
- Bir üye üniversitelerdeki rekabet yasası uzmanlarından,
- İki üye üniversitelerdeki rekabet ekonomisi uzmanlarından,
- Üç üye rekabet politikaları yanında AB ve kamu hukuku konularında hayli tanınmış kişiler arasından, olmak üzere Kalkınma Bakanı'nca üç yıllık bir dönem için atanırlar (epant.gr, 2008).

Kurum'un genel müdürlük örgütünde, 4 birim ile 1 bağımsız bölüm biçiminde bir yapılanma bulunmaktadır (Dritsa vd., 2008: 1; epant.gr, 2008).

5. TÜRKİYE VE YUNANİSTANDAKİ DÜZENLEYİCİ KURUMLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

5.1. Oluşum ve Evrim Süreçleri

Türkiye’de ilk düzenleyici kurum olarak SPK’nın 1981 yılında kurulmasına karşın, Yunanistan’daki ilk düzenleyici kurum Helen Rekabet Komisyonu 1977 yılında kurulmuştur. Yunanistan’daki ilk düzenleyici kurumun Türkiye’ye göre 4 yıl önce kurulduğu anlaşılmaktadır. Ancak her iki ülkedeki düzenleyici kurumların ilk örneklerinin, bu tür kurumların Avrupa’da yaygınlaşmaya başladığı zaman dilimine denk gelmesi dikkati çekmektedir.

Türkiye’de ilk düzenleyici kurum olarak ortaya çıkan SPK’nın, başlangıçta işlevsel bağımsızlığının olmadığı, ancak 1990’larda (1992 ve 1999) yapılan yasal düzenlemelerle bağımsız düzenleyici kurum kimliğine kavuştuğu görülmektedir (Çapar, 2008). Öte yandan, Yunanistan’da ilk düzenleyici kurum örneği olan Helen Rekabet Komisyonu’nun, ancak 1995’ten sonra bağımsız düzenleyici bir kurum niteliği kazandığı anlaşılmaktadır. O halde, her iki ülkedeki düzenleyici kurumlar deneyiminin yaşadığı evrim sürecinin şaşırtıcı biçimde birbirine benzediği ifade edilebilir.

Türkiye’de düzenleyici kurumların serpilme dönemi 1994-1995 yıllarında, büyüme dönemi ise 1999-2002 yılları arasında yaşanmıştır (Sezen, 2003). Düzenleyici kurumların Yunanistan’da 1990’ların ortalarında hız kazandığı ve 2000’li yılların başlarında temel bir dönüşüm yaşadıkları ortaya çıkmaktadır. Her iki ülkede de benzer gelişim sürecini yaşayan düzenleyici kurumlar deneyiminin 2000’li yılların başlarında temel yapılanmalarını oluşturdıkları görülmektedir.

Türkiye’de düzenleyici kurumların oluşturulması sürecinde AB, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslar arası kuruluşların önemli etkilerinden söz edilmektedir (Sezen, 2003). Benzer etkilerin Yunanistan için de geçerli olduğu yönünde tespitler bulunmaktadır (OECD: 2001). Aslında bu durum, Majone’un (1997: 140) düzenleyici kurumların Avrupa’da yaygınlaşmasında müdahaleci devletin etki alanının iç ve dış faktörlerce kısıtlanmasının etkili olduğu ifadesiyle de uyum içindedir. Ancak her iki ülkede de düzenleyici oluşum sürecinin 2000’li yıllarda olgunlaştığının görülmesi, iç etkilere ziyade dış etkilerin itici gücüyle yapıldığı izlenimi vermektedir.

Her iki ülkedeki düzenleyici kurumların oluşum ve evrim süreçlerinin, detaylardaki farklara rağmen, ana hatları ile birbirlerine oldukça benzer özellikler taşıdıklarını ifade etmek olasıdır.

5.2. Kuruluş Gerekçeleri

Türkiye’de düzenleyici kurumların oluşturulma sürecinin genel özelliğinin, “devlet girişimi olsun ya da olmasın özel girişimin faaliyet gösterdiği belirli sektörler üzerinde devletin düzenleyici ve disiplin altına alıcı rollerini yerine getiren” (Sezen, 2003: 131) kurumlar oluşturulması olmuştur. Kamu İhale Kurumu’nun kurulması bu özelliğe aykırı düşmektedir ki, devlet ihalelerine ilişkin sürecin düzenlenmesi ve ihale anlaşmazlıklarının giderilmesine yönelik görev üstlenmektedir.

Öte yandan Türkiye’deki düzenleyici kurumlar ekonomik alana yönelik faaliyet göstermelerine karşın, RTÜK ise hem radyo-televizyon yayınları alanındaki piyasanın düzenlenmesi-denetlenmesi görevini üstlenmesi yanında insan hakları alanına yönelik görevi de bulunmaktadır (Ulusoy, 2003: 13).

O halde, Türkiye’de düzenleyici kurum oluşturulma gerekçelerinin ağırlıklı olarak “ekonomik alanları” düzenleme-denetleme amacına yönelik olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yunanistan’da ise, Türkiye deneyiminden tamamen farklı biçimde, düzenleyici kurum oluşturulmasında iki gerekçenin bulunduğu görülmektedir. Bunlar, “insan haklarının korunması ve geliştirilmesi” ve “ekonomik alanların düzenlenmesi-denetlenmesi” idi. Yunanistan uygulamasında ilginç biçimde ilk gerekçeye göre kurumların oluşturulmasının ağırlık kazandığı ve bu bağlamda oluşturulan beş kuruma “anayasal güvence” ile ayrıcalık sağlandığı dikkati çekmektedir. Diğer kurumlar ise bu “anayasal güvencenin dışında” bırakılmışlardır. Böylece ülkede düzenleyici kurumlar için ayırım yapılmış ve iki farklı statü oluşturulmuştur.

Yunan Radyo Televizyon Ulusal Konseyi, Türkiye’deki muadiline (RTÜK) benzer biçimde her iki gerekçeye yönelik görevler üstlenmekte, ancak “anayasal güvence” sağlanan grubun içinde yer almaktadır.

Kuruluş gerekçeleri açısından her iki ülkedeki uygulamalar oldukça farklı biçimde gelişmiştir. Türkiye’de ağırlıklı olarak “ekonomik

alanlara" yönelik kurumlar oluşturulurken, Yunanistan'da daha çok "insan haklarının korunması ve geliştirilmesine" yönelik kurumlar oluşturulduğu görülmektedir.

5.3. Kurumların Yasal Güvenceleri

Türkiye'de oluşturulan düzenleyici kurumlara yasalar ile güvence sağlanmıştır. Her kurumun kuruluşunu sağlayan yasalar bulunmaktadır. Ancak, Türkiye'de anayasal güvenceye sahip kurum bulunmamaktadır. Güvence açısından, sadece Şeker Kurumu'nun diğerlerinden ayrı tutulduğu görülmektedir. Adeta, geçici bir süre ile kurulduğu izlenimi verilen (Çapar, 2008) bu kurum, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu kapsamı dışında bırakılmıştır.

Yunanistan'da ise beş kurumun "anayasal güvencesi" olduğu görülmektedir. Bu kurumlar Veri Koruma Kurumu, Özel İletişim Güvenliği Kurumu, Yunan Radyo Televizyon Ulusal Konseyi, Personel Alımı Üst Kurulu ve ombudsman olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kurumların ortak özelliklerinin insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik olmalarıdır. Helen Rekabet Komisyonu, Helen Telekomünikasyon ve Posta Kurumu, Enerji Düzenleme Kurumu gibi, ekonomik alanlara yönelik faaliyet gösteren diğer kurumlar ise "yasal güvenceye" sahiptirler.

Türkiye'de, Şeker Kurumu diğerlerinden ayrı tutulmakla birlikte, düzenleyici kurumların hepsi "yasal güvenceye" sahiptir. Yunanistan'da anayasal güvencesi olanlar ve yasal güvencesi olanlar olmak üzere düzenleyici kurumlar ikiye ayrılmaktadır. İnsan hakları ile ilgili alanlara yönelik faaliyette bulunan beş kuruma "anayasal güvence" sağlandığı görülmektedir. Yunanistan'da anayasal güvence sağlanan bu beş kurumdan ancak birinin Türkiye'de muadili bulunmaktadır.

5.4. Kurumlara Yapılan Atamalar ve Kurumların Sorumlulukları

Türkiye'de, RTÜK hariç, kurumlara yapılan üye atamalarında parlamentonun işlevi bulunmamakta ve atamalar Bakanlar Kurulunca yapılmaktadır (Sezen, 2003: 153). Atama makamı olan Bakanlar Kurulu, aday gösterme sürecinde de ağırlıklı bir yetkiye sahiptir. Buna kar-

şın Bakanlar Kurulu bu yetkisini kısmen yargı-denetim organlarıyla, düzenleyici kurumlarla, hükümet dışı kuruluşlarla ve piyasa güçleri ile paylaşmaktadır (Sezen, 2003: 153). Düzenleyici kurumların “ilgili-ilişkili” bakanlık belirlemesiyle hükümetle bağlantıları kurulmuş ve hükümete karşı sorumlu olmaları sağlanmıştır (Çapar, 2008), RTÜK ile ilişkilerin ise başbakan tarafından sağlanacağı belirlenmiştir (3984 sayılı yasa, md. 14). Öte yandan yargı denetimi açısından bir ikili uygulama söz konusudur. Örneğin BDDK, Rekabet Kurumu, Şeker Kurumu gibi düzenleyici kurumların kararları için ilk ve nihai yargı yeri Danıştay iken, SPK, RTÜK gibi kurumlar için birinci derece yargılama yeri idare mahkemeleridir. Böylece bazı kurumların aldığı kararların ilk derece mahkeme kararları olarak görüldüğü sonucuna varmak olasıdır (Sezen, 2003: 176-178).

Yunanistan’da anayasal güvence sağlanan düzenleyici kurumlar doğrudan parlamentoya karşı sorumlu tutulmuş, aldıkları kararların ancak Danıştay tarafından iptal edilebileceği hükmü getirilmiştir. Anayasal güvence dışında bırakılan kurumlarda ise kurumlara üye atanmasında parlamentonun “*atama prosedürü*” içinde yer aldığı görülmektedir. Atamalar Türkiye’dekine benzer biçimde Bakanlar Kurulunca yapılmaktadır. Anayasal güvence dışında bırakılan kurumlar hükümete karşı sorumludurlar ve aldıkları kararlara karşı birinci derece idare mahkemelerinde dava açılabilir.

Türkiye’de düzenleyici kurumlar, hükümete karşı sorumlulukları yanında 5018 sayılı yasa gereğince faaliyet raporlarını parlamentoya sunmaktadırlar. Bütçeleri ve kesin hesapları parlamentodan geçmektedir. Bu konuda Şeker Kurumu’nun bir istisna oluşturduğu dikkati çekmektedir. RTÜK’ün ise parlamentoya karşı sorumlu olduğu görülmektedir (3984 sayılı yasa).

Türkiye’de düzenleyici kurumlardan RTÜK’ün parlamentoya karşı sorumlu olduğu ve kararlarına karşı idare mahkemelerine gidilebileceği görülürken, Yunanistan’da anayasal güvencesi olan düzenleyici kurumların parlamentoya karşı sorumlu oldukları ancak kararları için Danıştay’da dava açılabilirdiği anlaşılmaktadır. İnsan hakları alanında faaliyet gösteren kurumlar arasında parlamentoya karşı sorumluluğun benzemesi yanında, kararlarına karşı idare mahkemeleri veya Danıştay’a gidilmesi yönünden fark olduğu ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'deki düzenleyici kurumlardan hangilerinin kararlarına karşı Danıştay'a, hangilerinin idare mahkemelerine gidileceği konusunda kurumların kuruluş yasalarındaki düzenlemelere göre hareket edildiği, Yunanistan'da ise anayasal güvence sağlanan ve sağlanmayan kurumlar ayrımına bağlı olarak yetkili yargı yerinin belirlendiği, dikkati çekmektedir.

Türkiye'de RTÜK atamalarını parlamento yapmakta, ancak diğer kurumlara yapılan atamalarda parlamentonun bir işlevi bulunmamaktadır. Bu atamalar ise Bakanlar Kurulu'na yapılmaktadır. Yunanistan'da ise parlamento düzenleyici kurumlara atama prosedüründe yer aldığı görülmektedir. Anayasal güvence dışında bırakılan kurumların atamalarında bile parlamento daimi bir komisyonunun yer aldığı dikkati çekmektedir.

5.6. Türkiye ve Yunanistan'daki Kurumlar

Türkiye'de radyo ve televizyon yayınları alanında düzenleme-denetleme görevini üstlenen Radyo Televizyon Üst Kurulu bulunmaktadır. Bu kurum hem insan haklarına yönelik hem de ekonomik alana yönelik görevler üstlenmektedir.

Yunanistan'da insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik olarak oluşturulan "*ayrıcılık*" beş kurumdan biri Yunan Radyo Televizyon Ulusal Konseyi'dir. Türkiye'deki muadili ile benzer özelliklere sahiptir. Ayrıca Veri Koruma Kurumu, Özel İletişim Güvenliği Kurumu, ombudsman ve Personel Alımı Üst Kurumu Yunanistan'da ayrıcalıklı kurumlar arasında yer almaktadırlar. Ancak Türkiye'de bu kurumların muadillerinin düzenleyici kurumlar arasında bulunmadığı görülmektedir.

Türkiye'de Kamu İhale Kurumu farklı özelliğe sahip bir kurum olarak dikkati çekmektedir. Bu kurumun görev alanını devlet ihaleleri oluşturmaktadır. Yunanistan'da buna benzer bir kurum oluşturulmadığı görülmektedir.

Türkiye'de ekonomik alana yönelik faaliyetler için Rekabet Kurumu, EPDK, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (Telekomünikasyon Kurumu) gibi kurumlar oluşturulmuştur. Bu kurumların benzerlerinin Yunanistan'da da oluşturulduğu görülmektedir. Enerji piyasasına ilişkin kurum her iki ülkede de benzerlikler taşımaktadır. Telekomünikasyon

münikasyon piyasası ile ilişkili kurumlar arasında ise önemli bir fark bulunmaktadır. Türkiye'deki kurum posta hizmetlerini içermez iken, Yunanistan'daki muadili posta hizmetlerini de kapsamına almıştır. Öte yandan 2008 yılındaki değişiklik ile Türkiye'deki kurumun adı değişmesi, oluşum sürecinin devam ettiğine yönelik bir işaret olarak algılanabilecek bir nitelik taşımaktadır.

SONUÇ

Türkiye'nin 70 milyonluk nüfusuna karşı, Yunanistan 11,1 milyon nüfuslu bir ülkedir. Yunanistan'ın otoriter bir yönetim mirasına sahip olduğu, uzun süreli bir siyasi istikrarsızlık süreci sonucunda 1970'lerin ortalarında demokratik yönetime geçtiği dikkati çekmektedir. Yunanistan'ın 1981 yılında AB'ye katılımdan sonra siyasi ve ekonomik istikrarı yakaladığı görülmektedir.

Türkiye'de 1981 yılında, Yunanistan'da 1977 yılında ilk düzenleyici kurum örnekleri görülüyorsa da, bu örnekler evrimsel bir süreç sonunda ancak 1990'larda bağımsız düzenleyici kurum niteliğine kavuşmuşlardır. Her iki ülkenin de Avrupa ülkelerine paralel bir zamanda başlayan düzenleyici kurumların oluşum süreci 2000'li yılların başlarında olgunlaşma aşamasına erişmiştir. Aslında her iki ülkede de iç dinamiklerden ziyade dış etkenlerle düzenleyici kurumların oluşturulduğu izlenimi edinilmektedir.

Türkiye'de sadece RTÜK'e üye atamalarını parlamento yapmaktadır ve sadece RTÜK parlamentoya karşı sorumludur. Diğer kurumlara üye atamaları ise Bakanlar Kurulu tarafından yapılmaktadır. Buna karşılık Yunanistan'da, düzenleyici kurumlara yapılan atamalarda parlamento sürecin içinde yer almaktadır. İnsan haklarını korumaya yönelik düzenleyici kurumlar parlamentoya karşı sorumlu iken, temel hizmet sektörlerini düzenleyen kurumların hükümete karşı sorumlu oldukları görülmektedir.

Türkiye'de düzenleyici kurumların ağırlıklı olarak devlet-piyasa ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik olarak oluşturulmalarına karşın, Yunanistan'da insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik oluşturulmaları söz konusudur. Türkiye'de düzenleyici kurumlara yönelik anayasal bir güvence bulunmaz iken, Yunanistan'da insan

haklarına yönelik olarak faaliyet gösterenler için anayasal güvence sağlanmaktadır.

Her iki ülkede de birbirinin muadili niteliğinde, radyo-televizyon alanına, rekabet alanına, enerji piyasasına ve telekomünikasyon piyasasına yönelik düzenleyici kurumlar oluşturulmasına karşılık, her iki ülkenin kendisine özgü düzenleyici kurumlar oluşturmuş olduğu da görülmektedir.

Her iki ülkede düzenleyici kurumların oluşturulması sürecinde ve kurum özelliklerinde birbirlerine benzer özellikler yanında, birbirlerinden farklı özelliklere de rastlanmaktadır. Ayrıca her ülkenin kendi düzenleyici kurumları arasında bile farklılıklar olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

- 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, RG, 24.12.2003, 25326.
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html>, 20.03.2008).
- Çapar, Selim (2008), *Düzenleyici Kurumlara Türkiye’den Üç Örnek: SPK, BDDK ve Şeker Kurumu*, Yayınlanmamış Doktora Dersi Ödevi, TODAİE, Ankara.
- Dritsa, Anastasia S,-Georgopoulos, Kyriakides,-Issaios, Daniolos (2008), “Overview: Greece”,
[http://www.kgdi.gr/userfiles/the%202007%20handbook%20of competition%20enforcement%20agencies.pdf](http://www.kgdi.gr/userfiles/the%202007%20handbook%20of%20competition%20enforcement%20agencies.pdf) (20.03.2008).
- (http://www.eett.gr/opencms/sites/EETT_EN/Publications/Proceedings/transactions_2006.html, 27.03.2008).
- Ergun, Turgay, (2004), *Kamu Yönetimi*, TODAİE, Ankara.
- 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu, RG: 10.11.2008, 27050 (Mükerrer).
- (http://europa.eu/abc/european_countries/eu_members/greece/index_en.htm, 20.03.2008).
- Gilardi, Fabrizio (2005), “The Formal Independence of Regulators: A

- Comparison of 17 Countries and 7 Sectors", *Swiss Political Science Review*, 11/4: 139-167.
(<http://www.epant.gr/main.php?Lang=en>, 27.03.2008)
- Jordana, Jacint. ve diğerleri (2006), "The Limits of Europeanization: Regulatory Reforms in the Spanish and Portuguese Telecommunications and Electricity Sectors", *Governance*, 19/3 July: 437-464.
- Karkatsoulis, Panagiotis (2005), "Setting up Independent Regulatory Authorities in Greece", *IIAS Berlin Conference*.
- Majone, Giandomenico (1996), "Regulation and Its Modes", In *Regulating Europe*, G. Majone (ed.), Routledge, London.
- Majone, Giandomenico (1997), "From the Positive to the Regulatory State: Causes and Consequences of Changes in the Mode of Governance", *Journal of Public Polic.*, 17/2: 139-167.
- Papamichalopoulos, Gus J. (2008) "Gas Regulation: Greece" <http://www.kgdi.gr/userfiles/greece%2010.pdf> (27.11.2008)
- Sezen, Seriye (2003) *Türk Kamu Yönetiminde Kurullar*, TODAİE, Ankara.
- Thatcher, Mark (2002) "Regulation After Delegation: Independent Regulatory Agencies in Europa", *Journal of European Public Policy*, 9/6: 954-972.
- TÜSİAD (2002), *Bağımsız Düzenleyici Kurumlar ve Türkiye Uygulaması*, TÜSİAD, İstanbul.
- Ulusoy, Ali (2003), *Bağımsız İdari Otoriteler*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, RG: 20.04.1994, 21911.
(<http://tr.wikipedia.org/wiki/Yunanistan>, 27.03.2008).
(http://en.wikipedia.org/wiki/Greek_National_Council_for_Radio_and_Television, 01.04.2008).